

Получена: 10 Марта 2022 / Принята: 24 Апреля 2023 / Опубликовано online: 30 Апреля 2023

DOI 10.34689/SH.2023.25.2.019

ЭОЖ: 618.19-006.6(574.1)

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ СҮТ БЕЗІ ҚАТЕРЛІ ІСІГІ ТУРАЛЫ АҚПАРАТТАНУЫ

Ерзат Н. Аймухамбетов¹, <https://orcid.org/0000-0002-9597-470X>

Зайтуна А. Хисметова¹, <https://orcid.org/0000-0001-5937-3045>

Зайтуна Г. Хамидуллина², <https://orcid.org/0000-0002-5324-8486>

Думан Берікұлы¹, <https://orcid.org/0000-0002-9738-7453>

Назым С. Искакова¹, <https://orcid.org/0000-0001-5631-5499>

Динара С. Серикова-Есенгельдина¹, <https://orcid.org/0000-0002-9470-9488>

¹ КеАҚ «Семей медицина университеті», Семей қ., Қазақстан Республикасы;

² КеАҚ «Астана медицина университеті», Астана қ., Қазақстан Республикасы.

Түйін

Кіріспе. Дүние жүзінде сүт безі қатерлі ісігі әйелдер арасында жиі кездесетін екінші орындағы індет және Қазақстан Республикасындағы өлім-жітімнің негізгі себептерінің бірі болып табылады. Сүт безі қатерлі ісігі туралы ақпараттануды арттыру - қауіп-қатер тобындағы әйелдерге ауру бойынша медициналық көмекке жүгінуге көмектесу үшін маңызды. Бұл зерттеудің мақсаты Шығыс Қазақстан облысы әйелдерінің сүт безі қатерлі ісігінің даму қауіп факторлары, кедергілер және оларға деген көзқарасы туралы білім деңгейін кешенді зерттеу болды.

Материалдар мен әдістер: Бұл популяцияға негізделген көлденең зерттеу 767 әйелді қамтыды және сүт безі қатерлі ісігінен хабардар болу сауалнамасын жүргізді. Категориялық тәуелділіктер мен предикторлар арасындағы кез келген байланыстарды анықтау үшін сипаттама статистикасы (жиілік) және хи-квадрат сынақтары орындалды. Статистикалық маңыздылық альфа -0,05 деңгейінде белгіленді. Деректерді талдау SPSS 26.0 нұсқасының көмегімен орындалды (IBM, Армонк, Нью-Йорк, АҚШ).

Нәтижелері: Зерттеуге қатысқан респонденттердің туыстарының 14%-да сүт безі қатерлі ісігі болған. Жауап берушілердің 40%-дан астамы сүт безі қатерлі ісігінің қауіп-қатер факторлары туралы білімдерінің жеткіліксіздігін көрсетті. Қатысушылардың 15,0% өз-өзін тексеру тәсілдерін білмейтінін, ал 25,4% білсе де жүргізбейтіндерін атап көрсетті.

Қорытынды: Бұл зерттеудің нәтижесі сүт безі қатерлі ісігі туралы хабардар ету науқандарының жеткіліксіздігін немесе сүт безі қатерлі ісігі туралы хабардар ету науқандарының жоқтығын көрсетуі мүмкін. Бұл нәтижелер халықты хабардар ету және оқыту үшін қосымша білім беру бағдарламалары қажет екенін көрсетеді.

Түйінді сөздер: сүт безі қатерлі ісігі, ақпараттану, сүт безі қатерлі ісігі қауіп-қатер факторлары

Резюме

ИНФОРМИРОВАННОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ ВОСТОЧНО- КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ О РАКЕ МОЛОЧНОЙ ЖЕЛЕЗЫ

Ерзат Н. Аймухамбетов¹, <https://orcid.org/0000-0002-9597-470X>

Зайтуна А. Хисметова¹, <https://orcid.org/0000-0001-5937-3045>

Зайтуна Г. Хамидуллина², <https://orcid.org/0000-0002-5324-8486>

Думан Берікұлы¹, <https://orcid.org/0000-0002-9738-7453>

Назым С. Искакова¹, <https://orcid.org/0000-0001-5631-5499>

Динара С. Серикова-Есенгельдина¹, <https://orcid.org/0000-0002-9470-9488>

¹ НАО «Медицинский университет Семей», Семей, Республика Казахстан;

² НАО «Медицинский университет Астана», г. Астана, Республика Казахстан.

Введение. Во всем мире рак молочной железы занимает второе место по распространенности среди женщин и является ведущей причиной смертности в Республике Казахстан. Повышение осведомленности о раке молочной железы особенно важно для того, чтобы помочь женщинам из группы риска обратиться за медицинской помощью по поводу этого заболевания. Целью этого исследования было всесторонне изучить уровень знаний женщин Восточно-Казахстанской области о факторах риска развития рака молочной железы, барьерах и отношении к ним.

Материалы и методы: В популяционном перекрестном исследовании приняли участие 767 женщин, было проведено анкетирование по информированности о раке молочной железы. Для определения любых ассоциаций

между категориальными зависимостями и предикторами были проведены описательная статистика (частота) и тесты хи-квадрат. Статистическая значимость была установлена на уровне альфа -0,05. Анализ данных проводился с использованием SPSS версии 26.0 (IBM, Армонк, Нью-Йорк, США).

Результаты: У 14% родственников респондентов, участвовавших в исследовании, был диагностирован рак молочной железы. Более 40% респондентов указали на недостаточные знания о факторах риска рака молочной железы. 15,0 % участников ответили, что не знают методов самообследования молочной железы, а 25,4 %, если и знают, то не проводят его.

Выводы: Результат этого исследования может отражать неадекватность кампаний по повышению осведомленности о раке молочной железы или отсутствие кампаний по повышению осведомленности о раке молочной железы. Эти результаты показывают, что необходимы дополнительные образовательные программы, направленные на повышение осведомленности и просвещение населения.

Ключевые слова: рак молочной железы, информированность, факторы риска рака молочной железы.

Abstract

AWARENESS EAST KAZAKHSTAN REGION POPULATION ABOUT BREAST CANCER

Yerzat N. Aymuhambetov¹, <https://orcid.org/0000-0002-9597-470X>

Zaituna A. Khismetova¹, <https://orcid.org/0000-0001-5937-3045>

Zaituna G. Khamidullina², <https://orcid.org/0000-0002-5324-8486>

Duman Berikuly¹, <https://orcid.org/0000-0002-9738-7453>

Nazym S. Iskakova¹, <https://orcid.org/0000-0001-5631-5499>

Dinara S. Serikova-Esengeldina¹, <https://orcid.org/0000-0002-9470-9488>

¹ NCJSC «Semey medical university», Semey c., Republic of Kazakhstan;

² NCJSC «Astana medical university», Astana c., Republic of Kazakhstan.

Background: Worldwide, breast cancer is the second most common among women and is the leading cause of death in the Republic of Kazakhstan. Raising awareness about breast cancer is especially important to help at-risk women seek medical care for the disease. The purpose of this study was to comprehensively study the level of knowledge of women in the East Kazakhstan region about the risk factors for developing breast cancer, barriers and attitudes towards them.

Materials and Methodology: This population-based cross-sectional study administered the breast cancer awareness scale to 767 women. Samples were selected in rural and urban combinations from three provinces by stratified random sampling. All data were collated and subject to quality assurance. The data were reviewed and cleaned before they were analyzed. Data were collected followed organizational safeguarding policies including encrypted storage and anonymous analysis. Descriptive statistics (frequency) and chi-squared tests were performed to determine any associations between categorical dependents and predictors. Statistical significance was established at alpha -0.05. Data analysis was conducted using SPSS version 26.0 (IBM, Armonk, NY, USA).

Results: Breast cancer was diagnosed in 14% of the respondents' relatives who participated in the study. More than 40% of respondents indicated insufficient knowledge about breast cancer risk factors. 15.0% of the participants answered that they do not know the methods of self-examination of the breast, and 25.4%, if they do know, they do not conduct it.

Conclusion: Urban women had a poorer level of knowledge of breast cancer risk factors compared to women living in more rural areas. The result of this study may reflect inadequate breast cancer awareness campaigns or a lack of breast cancer awareness campaigns. These findings suggest that additional education programs aiming to increase awareness and educate the public are needed.

Keywords: breast cancer, awareness, risk factors for breast cancer.

Библиографическая ссылка:

Аймухамбетов Е.Н., Хисметова З.А., Хамидуллина З.Г., Берікұлы Д., Исакова Н.С., Серикова-Есенгельдина Д.С. Шығыс Қазақстан облысы тұрғындарының сүт безі қатерлі ісігі туралы ақпараттануы // Ғылым және Денсаулық сақтау. 2023. 2 (Т.25). Б. 138-142. doi 10.34689/SH.2023.25.2.019

Aymuhambetov Ye.N., Khismetova Z.A., Khamidullina Z.G., Berikuly D., Iskakova N.S., Serikova-Esengeldina D.S. Awareness East Kazakhstan region population about breast cancer // *Nauka i Zdravookhranenie* [Science & Healthcare]. 2023, (Vol.25) 2, pp. 138-142. doi 10.34689/SH.2023.25.2.019

Аймухамбетов Е.Н., Хисметова З.А., Хамидуллина З.Г., Берікұлы Д., Исакова Н.С., Серикова-Есенгельдина Д.С. Информированность населения Восточно-Казахстанской области о раке молочной железы // Наука и Здоровье. 2023. 2(Т.25). С. 138-142. doi 10.34689/SH.2023.25.2.019

Кіріспе

Сүт безінің қатерлі ісігі барған сайын алаңдаушылық туғызып отыр және жағандық денсаулық сақтаудың басты ауыртпалығы болып табылады. Сүт безінің қатерлі ісігі қатерлі ісік ауруының екінші себебі болып табылады, ол 2020 жылы бүкіл әлем бойынша әйелдер арасындағы барлық жаңа қатерлі ісік жағдайларының 11,7% құрайды [9]. Сонымен қатар, сүт безі қатерлі ісігі табысы төмен және орташа елдердегі әйелдерде ең көп кездеседі. Сүт безі қатерлі ісігінің кеш пайда болуы оның нашар болжамына және өлім-жітімнің жоғары деңгейіне ықпал етеді деп саналады [11, 6]. Маммография скринингі қазір жақсы жолға қойылған және Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы ұсынған. Бұл әдіс денсаулық сақтау инфрақұрылымы жақсы дамыған елдерде үнемді және орындалатын әдіс болып саналады. Сүт безінің қатерлі ісігі туралы хабардарлықты арттыру әсіресе қауіп тобындағы әйелдерді сүт безін «өзін-өзі тексеру» кезінде анықтай алатын кез келген өзгерістермен танысуға ынталандыру үшін маңызды. [11]. Бірнеше эпидемиологиялық зерттеулер әртүрлі популяциялардағы сүт безі қатерлі ісігі туралы ақпараттануды бағалады. Бұрынғы зерттеулердің көпшілігі кейбір Батыс және Азия елдерінде хабардарлық деңгейі төмен екенін көрсетті [10, 2]. Сүт безі қатерлі ісігінің қауіп факторлары, сондай-ақ әртүрлі скрининг әдістері туралы ақпараттанудың төмен деңгейі білім деңгейі төмен әйелдер арасында жиі байқалды [4]. Ақпараттың болмауына ықпал ететін басқа факторларға, әсіресе ауылдық жерлерде [7, 10, 3], оқшауланған жерлерде және денсаулық сақтау инфрақұрылымы жеткіліксіз аймақтарда тұратын әйелдерге арналған шектеулі медициналық білім беру бағдарламалары жатады [1, 5]. Кейбір зерттеулер Батыс, Азия [8] және Африка елдерінде сүт безі қатерлі ісігі туралы хабардар болу деңгейін зерттегенімен, бұл нақты популяцияларда жүргізілді. Валидталған шараларды қолдануға қарамастан, бұл шаралар сүт безі қатерлі ісігіне тән емес. Біздің білуімізше, расталған шараларды қолдана отырып, сүт безі қатерлі ісігі туралы хабардар болу деңгейін бағалау біздің ел сияқты Азия елдеріндегі популяцияға негізделген үлгілерде негізінен зерттелмеген. Сондықтан Шығыс Қазақстан әйелдері арасында үлкен популяцияға негізделген сауалнама жүргізудің **мақсаты** сүт безі қатерлі ісігінің скринингімен байланысты қауіп факторлары, кедергілер, көзқарастар және денсаулық мінез-құлқына қатысты сүт безі қатерлі ісігі туралы хабардар болу деңгейін кешенді бағалау болды.

Материалдары мен әдістері

Зерттеу дизайны және қатысушылар

Бұл популяцияға негізделген көлденең зерттеу Шығыс Қазақстан облысындағы 18 бен 80 жас аралығындағы 767 әйел арасында 2022 жылдың маусым-желтоқсан айлары аралығында жүргізілді. Іріктеу популяциясына арнайы сауалнаманы өз бетінше толтыру ұсынылды. Барлық қатысушылар стратифика-

цияланған кездейсоқ іріктеуді қолдану арқылы ауылдық және қалалық аудандардан таңдалды.

Қосу критерийлері. 18 жастан асқан, сауалнамаға қатысуға келісім берген әйел адамдар.

Алып тастау критерийлері. 18 жасқа толмаған, сауалнамаға қатысудан бас тартқан әйел адамдар.

Этикалық мәселелер

Біздің зерттеуіміздің ауызша және жазбаша мақұлдауын Семей медицина университетінің жергілікті этика комитеті берді (№4 хаттама, 20.12.2021ж). Сондай-ақ осы зерттеуге қатысқан барлық адамдардан ақпараттандырылған келісім алынды. Зерттеудің шынайы екенін және әрбір қатысушы сауалнамадағы әрбір тармақты түсінетініне көз жеткізу үшін сауалнама сұрақтарын сынақтан өткізу мақсатымен 20 әйел пилоттық сауалнамаға қатысты. Сауалнама қауіп факторларын білу (7 пункт), ауру белгілері мен көріністерін білу (2 пункт) және сүт безі қатерлі ісігінің скринингіндегі кедергілер (6 пункт) сұрақтарынан тұрды. Сүт безі обыры туралы білім категориялық жауап шкаласы (иә/жоқ) арқылы бағаланды.

Нәтижелері

Зерттеуге қатысқан респонденттердің орташа жасы 40,2 құрады. Қатысушылардың білім деңгейіне келетін болсақ, жартысына жуығында жоғары білімі бар (n=363, 47,3%) жоғары білім, одан кейін орта білім (n=324, 42,2%), жоғарыдан кейін (n=67, 8,7%), және аяқталмаған орта білім деп (n=13, 1,7%) көрсетті. Респонденттердің 87,6% (n=672) қала тұрғыны, ал 12,4% (n=95) ауыл тұрғындары болды. Жартысынан астам сауалнама қатысушысы мемлекеттік қызметте (n=391, 51,0%) жұмыс атқаратындарын көрсетті. Қатысушылардың толық сипаттамасын 1-кестеде көрсетілген.

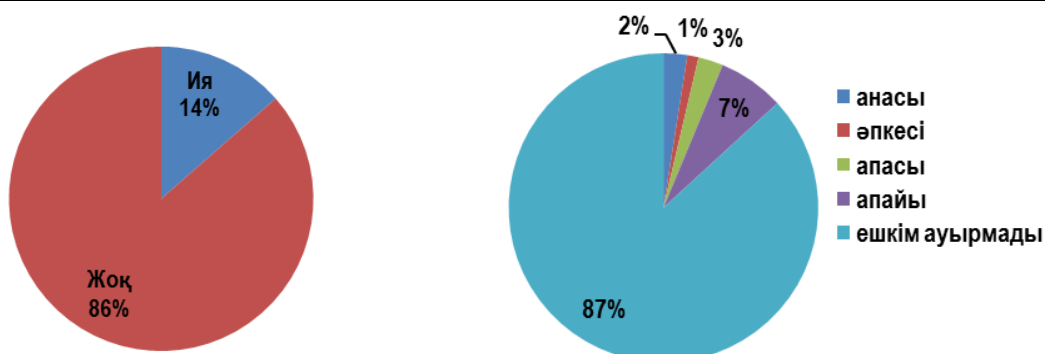
Сауалнама қатысушыларына отбасында сүт безі қатерлі ісігі болды ма, болған жағдайда қай туысынызға деген сұрақ қойылған болатын. Барлық қатысушылардың 14% (n=104) «Иә» деп жауап берсе, 86% (n=663) «Жоқ» деген жауап қайтарды. Сүт безі қатерлі ісігі ең жиі апайларында, апаларында, анасында және әпкелерінде кездескен (Сурет 1,2).

Келесі сұрақтар тобы сүт безі қатерлі ісігі қауіп-қатер факторларына байланысты қойылды. Келесідей қауіп-қатер факторларына «Иә/Жоқ» деп жауап беру сұралды: ұзақ уақыт бойы гормонды препараттарды қабылдау, омырауынан жарақат алу, омыраумен емізбеу, кеш босану. Жалпы бағалағанда сүт безі қатерлі ісігі қауіп-қатер факторлары жайында респонденттердің 60%нан астамы жақсы білім көрсетіп отыр. Қауіп-қатер факторлары туралы ақпараттану деңгейін 3 суреттен көруге болады.

Сүт безі қатерлі ісігін ерте диагностикалау – өте маңызды болып табылады. Осы мақсатта әйелдер өз-өзін зерттеу әдісін білгені өте дұрыс. Осы орайда зерттеу қатысушыларына өздігіңізден сүт безін тексеру тәсілдерін білесіз бе деген сұрақ қойылды. Қатысушылардың 59,6% (n=457) білетіндерін және жиі жүргізіп тұратындарын, 25,4% (n=195) және 15,0% (n=115) білмеймін және жүргізбеймін деп жауап қайтарды.

Кесте 1. Зерттеуге қатысушылар сипаттамасы. (Table 1. Participant characteristics).

Қатысушылар сипаттамасы		Жалпы жауап саны (n=767)		Стандартты ауытқу (SD)
		N	%	
Білім деңгейі	Бастапқы	0	0	,665
	Толық емес орташа	13	1,7	
	Орта	324	42,2	
	Жоғарғы	363	47,3	
	Жоғарғы оқу орнынан кейінгі	67	8,7	
Тұрғылықты мекен-жайы	Қала	672	87,6	,330
	Ауыл	95	12,4	
Қызмет түрі	Жұмыссыз	7	,9	2,338
	Білім алушы	76	9,9	
	Үй шаруасындағы әйел	23	3,0	
	Зейнеткер	15	2,0	
	Мемлекеттік қызметкер	391	51,0	
	Ауыл шаруашылығы қызметкері	4	,5	
	Мемлекеттік қызметші	185	24,1	
	Кәсіпкер	10	1,3	
	Кәсіби спортшы	1	,1	
	Ауыр физикалық еңбектегі қызметкер	18	2,3	
Балаларының болу/болмауы	Иә	606	79,0	,408
	Жоқ	161	21,0	
Балалар саны	Жоқ	160	20,9	1,191
	1	179	23,3	
	2	267	34,8	
	3	116	15,1	
	4	30	3,9	
	5	13	1,7	
	6	1	,1	

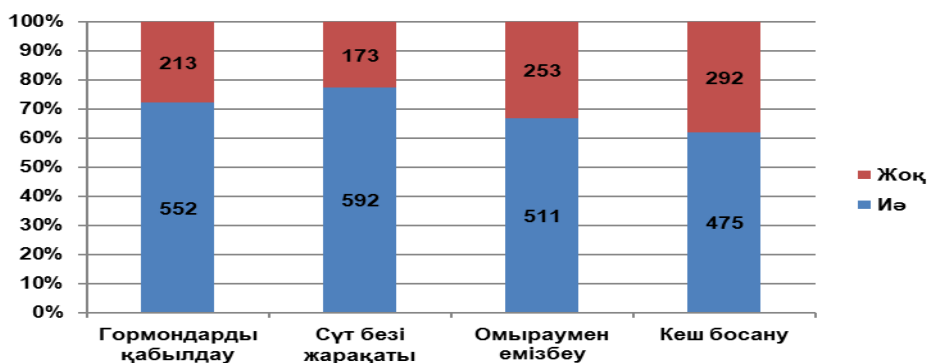

Сурет 1. Туыстарында сүт безі қатерлі ісігінің болуы.

(Figure 1. Relative with breast cancer).

Сурет 2. Сүт безі қатерлі ісігі болған туыстық қатынасы.

(Figure 2. Family connection).

Сурет 3. Сүт безі қатерлі ісігі қауіп-қатер факторлары туралы білімі.

(Figure 2. Knowledge about breast cancer risk factors).

Талқылау

Зерттеу нәтижелері сүт безі қатерлі ісігі туралы хабардарлықтың жеткіліксіздігі және соның салдарынан скринингтік қызметтерді жеткіліксіз пайдалану әлі де бар екенін көрсетті. Бұл сонымен қатар кейбіреулерін ерекше атап өтті. Нәтижелер Сауд Арабиясында жүргізілген зерттеу нәтижелеріне сәйкес келеді [9], онда скринингтік қызметтер жеткіліксіз дәрежеде және негізінен сүт безінің зақымдануын диагностикалау үшін қолданылатыны атап өтілді. Скринингтік қызметтер медициналық сақтандыру аясында кеңінен қол жетімді БАӨ-де шынында да, кейбір мекемелер тегін шолуды ұсынады. Өкінішке орай, әйелдер бұл мекемелерге тексеруге жіберілмейді. Жалпы, араб әйелдері дәрігерлердің кеңселерін, клиникаларын және басқа да медициналық мекемелерді адам өзін нашар сезінгенде немесе симптомдар пайда болған кезде ғана баруға болатын орын ретінде қарастырады [9]. Сонымен қатар, әйелдердің 38% (N = 94) емдеуші дәрігерден сүт безі қатерлі ісігі туралы ақпарат алды. Шамамен 18% (n = 44) маммография ауырсыну немесе қабыну сияқты белгілер болған кезде ғана жасалады деп есептеді. Демек, мұндай қабылдау жоғары қатысу көрсеткіштеріне қол жеткізуге бағытталған денсаулықты нығайтуға кедергі ретінде қызмет етеді. Бұл ағымдағы скринингтік бағдарламалардың тиімділігі мен табыстылығына әсер етеді. Нәтижелер скрининг нәтижелерінің айтарлықтай жақсарғанын көрсетті.

Қорытынды

Зерттеудің ағымдағы нәтижелері Шығыс Қазақстанда сүт безі қатерлі ісігіне қатысты білім мен көзқарастың жақсарғанын білдіреді, дегенмен жақсартуға айтарлықтай мүмкіндіктер бар. Қатысушылардың сүт безі қатерлі ісігін анықтау қабілеті туралы және олардың сүт безі қатерлі ісігінің жеке белгілері мен симптомдарын нақты тануы арасында сәйкессіздік бар. Сүт безі қатерлі ісігінің скринингнен өтуге шақыру түсінуді жақсартуда өте тиімді. Скринингті ұлттық бағдарламаның бір бөлігі ретінде пайдалану және жастар арасында ертерек анықтау мүмкіндігін қарастыру керек.

Авторлар үлесі:

Аймухамбетов Е.Н. – зерттеу бағдарламасы мен жоспарын әзірлеу, материал жинау;

Хисметова З.А. – ғылыми нұсқаулық, жоба нұсқасына ескертулер енгізу, қорытынды нұсқаны бекіту;

Хамидуллина З.Г. – ресми талдау, тұжырымдама;

Искакова Н.С. – статистикалық өңдеу және деректерді визуализациялау;

Серикова-Есенгельдина Д.С., Беріқұлы Д. – деректер жиынтығы, журналдың редакциясымен хат алмасу.

Қаржыландыру: үшінші тарап ұйымдары қаржыландыруды жүзеге асырмады.

Мүдделер қақтығысы: авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.

Жарияланым туралы мәліметтер: бұл материал басқа басылымдарда жарияланбаған және басқа баспаларда қаралмайды.

Literature:

1. Akram M., Iqbal M., Daniyal M. Awareness and current knowledge of breast cancer // Biological research. 2017. №1 (50), P. 1-23.

2. Elobaid Y.E., Aw T.C. Breast cancer screening awareness, knowledge, and practice among arab women in the United Arab Emirates: a cross-sectional survey // PloS one. 2014. № 9 (9), p.1-6

3. Gupta A., Shridhar K., Dhillon P.K. A review of breast cancer awareness among women in India: Cancer literate or awareness deficit? // European journal of cancer (Oxford, England : 1990). 2015. № 14 (51). C. 2058–2066.

4. Hvidberg L., Pedersen A.F.u dp.]. Cancer awareness and socio-economic position: results from a population-based study in Denmark // BMC cancer. 2014. № 1 (14), P.1-13.

5. Kisiangani J., Baliddawa J. Determinants of breast cancer early detection for cues to expanded control and care: the lived experiences among women from Western Kenya // BMC women's health. 2018. № 1 (18), P.1-9.

6. Liu L.Y. Wang F, et al. Breast cancer awareness among women in Eastern China: a cross-sectional study // BMC public health. 2014. № 1 (14), P.1-8.

7. Norhaili A.A. [u dp.]. Breast cancer awareness of rural women in Malaysia: is it the same as in the cities? // Asian Pacific journal of cancer prevention : APJCP. 2013. № 12 (14). C. 7161–7164.

8. Rahman S.A., Al-Marzouki M. Awareness about Breast Cancer and Breast Self-Examination among Female Students at the University of Sharjah: A Cross-Sectional Study // Asian Pacific journal of cancer prevention : APJCP. 2019. № 6 (20). C. 1901–1908.

9. Sung H. et al. Global Cancer Statistics 2020: GLOBOCAN Estimates of Incidence and Mortality Worldwide for 36 Cancers in 185 Countries // CA: a cancer journal for clinicians. 2021. № 3 (71). C. 209–249.

10. Tazhibi M., Feizi A. Awareness levels about breast cancer risk factors, early warning signs, and screening and therapeutic approaches among Iranian adult women: a large population based study using latent class analysis // BioMed research international. 2014. №2014,P.1-9.

11. Youlden D.R. [u dp.]. Incidence and mortality of female breast cancer in the Asia-Pacific region // Cancer biology & medicine. 2014. № 2 (11). C. 101–115.

Байланыс ақпарат:

Аймухамбетов Ерзат – «Қоғамдық денсаулық сақтау»мамандығы бойынша докторант, КеАҚ «Семей медицина университеті», Семей қ, Қазақстан Республикасы.

Почтовый адрес: Қазақстан Республикасы, 071400, Семей қ, Абай көшесі 103.

E-mail: ayмухамбетове@mail.ru

Телефон: 8 775 190 81 81